

Vzel je klobuk in odšel . . .

„Pozni ste nocoj, gospod poslanec, pozni!“

„Poskušal sem novo železnico, ha, ha! Hudimana, dobro teče!“

„In to je vaša zasluga, gospod Konoplja!“

„Saj ne rečem, tudi moja, pa sem jih moral vendar že premnogo požreti.“

„I, hvaležnost, hvaležnost je redka čednost!“ zasmel se je Mulley. „Pa v tridesetih letih bo Dol mesto, primaruha da bo!“ — — —

Ko je Tomažič odšel, vprašal je Konoplja:

„Ali ste mu izročili popravo?“

„Sem, ker sem se prepričal, da dela mnogo boljše kakor Jurjevič.“

„Pa vendar . . .“, hotel je reči Konoplja, da bi bil po njegovih mislih zanesljivejši Jurjevič — moral je že vedeti zakaj! — Toda Mulley je zamahnil z roko:

„Pustiva to! Rabil bom še oba. Na zdravje; gospod poslanec!“

Kozarca sta zazvenela v tiho noč, a pri sosednji mizi so končali zadnjo nocojšnjo tarokpartijo . . .

(Dalje)

Gospa Marija.

(Z naših gorá. — Spisal Fr. Kočan)

O gospej Mariji naj vam pripovedujem — tako hočete. Ha! To vam je dolga povest. Poslušajte!

I.

Pomlad je bila zunaj in vse je klilo in poganjalo — — —

Lepo je, kadar je pomlad zunaj in vse klije in poganja. Tedaj navadno sije solnce tako svetlo in toplo, da je človeku mehko pri srcu in zdi se mu, da vidi, kako lije v naravo veselje in življenje. Tički pojó, voda šumljá in dih vetra veje po drevju . . . O, tedaj je lepo!

A tem huje je biti bolan pomladi — pomladi, ko zunaj vse klije in poganja . . .

In mlinar Rogljan je bil! Ležal je v temni, precej zaduhli izbi. Skozi špranje in poke pri oknu je prodiralo v izbo življenje in vrvenje tam zunaj. Sam pa je ležal mirno, gledal v strop in molčal — — —

Jeseni se je bil prehladil v mlinu. Legel je. Je mislil, da ne bo hudega. A bilo je le. Ljudje so rekli, da bo pljučnica in niso se motili. Vso zimo je preležal in na pomlad se mu še ni obrnilo na bolje. Nasprotno. Prav na pomlad ga je začelo bosti in tiščati še huje . . .

Pa kako naj bi se mu bilo obrnilo na bolje? Ali je imel kaj prave postrežbe? Malo, ali pa nič! Svojih ni imel nobenega, tuj človek pa — kako se bo tuj človek takole v gorah zavzel za bolnika, kot bi bilo treba?

Kar je bilo moškega dela pri hiši, tisto je opravil ogljar Omejec, jedin sosed, ki je bil v bližini. Drva je nacepil, po mlinu je pospravil itd. Drugo je preskrbela Omejka. Prišla je mimo vsak drugi dan in se oglašila za kratek čas. Kuhala je pa stara Meta, ki je gostovala pri Rogljanovih. S čim drugim mu dobro ni mogla postreči, ker ženica je bila napol gluha in Rogljan ni mogel vpiti nad njo.

Zato je bila Rogljanu njegova stričnica, trinajstletna Micika nekak poseben dar božji. Ona je bila jedina, ki jo je Rogljan smel šteti nekako med svoje. Rogljanu je namreč žena umrla dokaj zgodaj. Otrok ni bilo; zato je vzel k sebi Miciko po rajnem bratu. Videti je bilo že tedaj, da bo dekletce pohlevno in ubogljivo. In res je bilo. Rogljan je imel otroka vedno rad; v boleznih pa mu je prišla še zlasti nahvalo. Stregla in postregla mu je — seveda, kolikor je bilo to mogoče za njena leta. K postelji mu je nanosila, kar je potreboval, pometla je po hiši

in prezračila izbo vsak drugi dan. Dvakrat na teden je hodila po juho v Zrèm, jedino gorsko gostilno, ki je bila oddaljena kake pol ure . . . Sicer pa je dekletce navadno sedelo ob peči in delalo kaj malega. Na vsakih deset minut je prašalo bolnika, če morebiti česa potrebuje. In če Rogljan ni poželet ničesar, je molčalo zopet in delalo dalje. Včasih mu je tudi bralo iz kake knjige naglas in počasi; včasih pa, če je tožil, da ga bôde in boli, ga je tolažilo.

„Dekleta mi je žal“, je dejal včasih Rogljan proti Omejcu — „sirota je že tako, a če se primeri, da bi me vzelo, potem bo še reva navrh.“

In ravno skrb za Miciko mu je težila zlasti zadnje trenutke in ga priklepala na življenje z neznansko silo . . .

Včasih se je bolešno dvignil na postelji. Oprl se je najprej na jeden komolec, potem na drugi in s tresočo roko odprl okence, da je mogel pogledati ven v pomladno naravo. Pogled ta ga je vselej prevzel. Saj je bilo vendar tam zunaj vse tako lepo in zeleno! Nad gozdom med vrhovi, kar se jih še ni bilo porastlo, se je modril košček pomladnega neba. Čisto je bilo to nebo — čisto, dasi se ga je videl le mal košček tupatam. V kratkem se je imel porasti gozd črezinčrez. In potem se neba niti toliko ne bode videlo . . . Tratina okrog hiše je zelena. Dobivala je sicer še neko čudno barvo, ki ni niti rjava, niti zelena — toda v par tednih, ali pa še prej, bodo izginile rjave maroge in zeleno bo vse, kakor daleč bo poneslo oko . . . Nasprotno je pa sadno drevje že cvetelo. Jablane po vrtu so bile vse bele; črešnje tudi. Črešplje, ki so rastle ob zidu gori do okna, so sipale ob najrahljšem pišu svojo belobo na zid, ali pa celo v izbo . . . Kako je to res vse sililo v življenje! Kako je to vse dišalo — — —

„Ko bi mogel dihati vedno takole zdravo in sveže!“ je vzdihnil Rogljan.

In Micika, ki je pazila na vsako kretnjo, je morebiti uganila skrite misli njegove.

„Stric, zdaj boste ozdraveli, ko je pomlad —!“ je dejala.

Saj sama ni želela nič bolj, nego to. In upala je, kako bi ne bila upala . . .

Rogljan pa se je nasmehnil trpko, kot bi ne mogel verjeti kaj tako veselega. Sklonil se je nazaj in kašelj ga je posilil . . .

„Prepozno je. Z menoj ne bo nič! Micika, zapri okno; veter mi ne dé dobro.“ —

In bolehal je — bolehal je dalje . . .

Šlo je vedno na slabše — — —

Bolezen je postajala nevarna . . .

„Slab sem, slab!“ je izpregovoril zdajpa-zdaj, ko ga je obiskal Omejec. Ležal je z zaprtimi očmi. Na obrazu so se mu natezale mišice in žila na sencu mu je utripala. Videti je bilo, kot bi se mučil s težkimi mislimi. Morebiti je mislil na Miciko . . . Ali pa ga je skrbelo, komu naj izroči posestvo po smrti . . .

„Slab si, Rogljan!“ mu je pritrdil Omejec — „ali pa kaj misliš . . . ali si že kaj uredil, Rogljan? Saj veš, kaj hočem reči? Če bi prišlo morebiti v naglici kaj hudega . . . Varni nismo, niti če smo zdravi, niti če smo bolni. — Kaj praviš, Rogljan, ko bi še jedenkrat poslali po gospoda?“

„Po gospoda —. Po gospoda se mora poslati še jedenkrat.“

„Dobro. — Kaj pa drugo, Rogljan?“

„Drugo — drugo —. Kaj sem že mislil? Dekle mi je na skrbi. Dekle . . . Slišiš Omejec, ti bi se preselil sem. Mlin bi imel in hišo. Nerač vidim, da bi prišlo v druge roke. In pa dekleta bi vzela k sebi in skrbel zanjga. Dekle je ubogljivo —“

„Nič ne skrbi; bo že tako, kakor želiš. — Kaj pa, ko bi tudi po kaka zdravila poslali? Gospoda je prišla iz Trsta —, ko bi profesor vedel kaj svetovati . . .“

„Kaj praviš, Omejec? Gospoda je prišla —. Ali je res? Torej gospoda je prišla!“

Hotel se je dvigniti, toda zbolelo ga je v prsni. Sklonil se je nazaj in obstal. Vendar mu je gorel v očeh nek čuden žar, nekaj kakor upanje — — —

II.

Vsako leto na pomlad je prihajala k nam gospoda na počitnice. Naš kraj je lep in

zdrav. Dolina je zelena, vas sredi doline čedna in gore naokrog kakor nalašč za izprehode in izlete. Prihajali so zlasti iz Trsta. Lahko rečem, da, če druge gospode ni bilo, ona iz Trsta je prišla vsako leto.

Pri Trohovich v dolini so namreč imeli profesorja. V Trstu jel bil. Tam se je bil izsolal, oženil se in dobil sorodnikov po ženi. Lahi so bili ti sorodniki, a zasilo so govorili tudi po naše. Profesor jih je vodil vsako leto seboj. Stanovali so potem v vasi, pri profesorjevem bratu, ki je imel svojo hišo in gostilno. Zlasti jim je ugajala naša dolina in naši ljudje. A tudi našim ljudem je ugajala gospoda. Saj prevzetni niso bili, to je moral pritrditi vsakdo; samo nekako posebni so bili vsi razun profesorja.

Profesor — ljudje so mu rekli kar: Trohov profesor — to vam je bil človek. Ljudje so trdili, da tako učenega in zraven tako priprostega človeka ni, kot je bil on. Prileten je bil in udovec; bogat pa! A z ljudmi je govoril, kot bi bil kdo njim enakih. Hodil je gori in doli po vasi — navadno golorok in v čepici, izpleteni iz slame — ogovarjal ljudi in govoril s kom po celo uro, če je bilo treba. Najbolj priprostega, ki ga je srečal, je ogovoril. Nikogar se ni sramoval; niti berača ne. Z vsakim je vedel govoriti in o vsem. Celu za najbolj priprosta kmetiška dela se je zanimal. Ljudje so se mu čudili. Ob lepih dnevih je hodil najrajši po gorah sam. In tudi tu je govoril z ljudmi; — celo v hiše in kočje je hodil k ljudem. Kolikrat je bil pri Rogljanu! Kar prišel je in sedel na klopico pred hišo. In ker je Rogljan rad pogovoril, dokler je bil zdrav, je presedel na klopici često po vse popoldne.

Pa tudi sorodniki profesorjevi niso bili nápak. Štirje so bili: — sestra rajne profesorjeve žene, mož njen, in pa sin in hči.

Fanetti — tako so klicali gospo po laško — je kaj rada hodila po vasi v neki beli, mahadravi obleki. Tudi ona se je bila navadila od profesorja, da je ogovarjala ljudi in jih vstavljala na potu. Ker je govorila napol po laško, napol po naše, se je primerilo, da včasih kdo ni razumel, kaj ga

vpraša in se ji je samo smejal v odgovor. Pa to je nikdar ni jezilo. Nasprotno, veselilo jo je in tudi ona se je smejala. Ljudje so se je nazadnje privadili navzlic mahadravi obleki in navzlic tujemu, malo preživahnemu obnašanju . . .

Franjo — ljudje so mu rekli: gospod Franjo — je bil mož njen. Imel je lepo, črno brado —, sicer pa je bil malo bled in slaboten. Na obleko in sploh na zunanost je gledal; zato ni bil nikdar golorok. Vendar se je skušal nazadnje bolj in bolj približati profesorju tudi glede na zunanost. Nekoč, ko so Trohovi popravljali hišo, se je celo preoblekel in šel ter barval s čopičem podboje pri vratih . . . Zvečer nato pa so ga bolele roke in noge.

Nekam drugačna kot Franjo sta bila Edvard in Ema.

Edvard se je baje učil zdravilstva v Trstu. Po značaju je bil nekako otročji, vsiljiv, prenapet. Vse, kar je videl pri ljudstvu novega — saj novo mu je bilo vse — se mu je zdelo silno poetično . . . In v sestri je silil ob vsaki priliki, češ: „Ali ne občutiš poezije? To in to: vse sama poezija!“

Sestra Ema, ki so jo bili obsodili ljudje, da je izmed vseh še najbolj prevzetna, pa se mu je ob tem navadno samo zasmejala in rekla: „Neznansko! Seveda! Gotovo!“ —

To je bila naša „gospoda“ in taka je bila. Veselili smo se je vsako leto in že naprej smo računali dneve, kedaj pride. Sam ne vem, kako to, da smo jih čakali tako težko in to vsi, bodisi po dolini, bodisi po gorah naokrog.

Rogljanu se je vrnilo upanje in kakor neka nova moč mu je zaplula po žilah, ko je čul o profesorju in o gospodi:

„O, profesor bo prišel; to pa vem, da bo prišel! In svetoval mi bo — vsaj svetovati mi bo vedel — —“

Pričakoval ga je, kakor rešilnega angelja.

Pa tudi profesor v dolini se je medtem pripravljaj na obisk k Rogljanu. Takoj, ko je imel spraviti v red najpotrebnejše, je menil odriniti v gore in to pot peljati seboj celo Edvarda in Emo.

Saj ravno Ema ni odlegla, dokler ji profesor ni obljubil, da jo vzame seboj k Rogljanu. In še potem, ker je profesor le odlašal in odlašal, uh — kako je bila nestrpna ta Ema, ta Emica . . .

„Gospod profesor, kedaj vendar napravimo izlet k, k — kako se že reče — —?“

„K Rogljanu!“

„K Rogljanu! Dà, k Rogljanu! Uh, jaz že komaj čakam!“

„V kratkem, Emica, prav v kratkem —“

Tako je odgovarjal profesor vselej. V svoji sobi je tičal kar naprej in pisal. In kadar ga je prašala Ema za izlet, vselej je odlagal na „kmalu“ ali pa na „v kratkem“. To jo je jezilo!

In kako bi je ne bilo jezilo! Malone vso zimo je obetal profesor, kako hoče v teh počitnicah seznaniti njo in Edvarda z domačim ljudstvom od поближе. Pravil je, da je njegovo ljudstvo, kakor sploh prosto ljudstvo, dobro in pošteno. Samo poznati je treba to ljudstvo —, od поближе poznati. A zato baje ne zadostuje, da izpregovori kdo sempatje na vasi par besed s tem ali onim —: za to je treba več! Treba je baje poiskati kmeta na domu, poslušati ga in spoštovati ga . . . In to bodo storili te počitnice vsi trije: on, Ema in Edvard. To bo lep in zabaven posel —, vreden, da se ga veselé že naprej. In Ema se ga je veselila pošteno. Glejte: že v Trstu si je napravila obleko in opravo nalašč za na gore —, ker tam bodo baje iskali kmeta . . . Palico si je kupila — u! — okovano in težko! Slamnik z visoko štulo in širokimi okraji! In škornje: gosto nabite in z nabranimi štibalami!

Vse je bilo torej pripravljeno. In prvi izlet, ki je stal zapisan v programu, se je glasil: k Rogljanu v gore —.

Toda, kedaj bo tisti dan, kedaj? Ta profesor! Vesčas samo piše in odlaša in nič drugega. Kako more kdo vesčas samo pisati in odlašati?!

Tako so tekli dnevi . . .

Nazadnje pa je vendarle prišel čas, ko so odrinili v gore vsi trije: profesor, Edvard in Ema.

Lep dan je bil, samo nekako vroč in soparen. Vetra skoro ni bilo; le zdajpazdaj je zapihal sunkoma. A vročine ni razgnal; celo v senco je prodirala soparica. Nad okolico je ležala neka mučna teža. Tiči so se skrivali po grmovju in grapa je šumela mimo Rogljana tišje in bolj zamolklo, kot sicer . . .

Stopili so v izbo. —

„Kaj — ? Ali imate mrliča?“ je vprašal profesor začuden in se oziral po ljudeh.

Na mrtvaškem odru je ležal mož — profesor ga še ni bil spoznal. Leščrba je svetila pri vzglavju in gasila ob vetru, ki se je delal po sobi. Ob odru po klopeh je sedelo nekaj kmetov-sosedov, ki so prišli, dasi je manjkalo do večera še mnogo, in se poltiho pogovarjali med seboj. V izbi je bilo zaduhlo . . .

„Rogljan je umrl“, je izpregovoril Omejec.

„Rogljan — ? umrl —?“

In profesor je stopil bližje —, prav do odra, kot bi ne mogel verjeti na besedo. „Rogljan?!“ Gledal ga je in gledal. Res, bil je Rogljan. Tiste poteze, kakor včasih, samo malo bolestne, tisti obraz, samo nekoliko upadel, sploh: ves tisti Rogljan, kakor ga je videl pred letom zadnjikrat . . .

„Umr! —?“

Dà, medtem je bil umrl — umrl, kakor umirajo ponajveč revni gorjaki pri nas: brez zdravniške pomoči in brez prave postrežbe. Jedin duhovnik mu je bil tolažnik v zadnjih trenutkih . . .

„Kako to, da je umrl? Ali je bil kaj bolan? Kako, da mi ni nihče sporočil, da je bolan?“

„Od jeseni je ležal, od jeseni!“ je razlagal Omejec. „Prehladil se je bil in pljučnica je pritisnila. In kako je želel, da bi vas bil videl še pred smrtjo, profesor . . .“

„Pa kako to, kako to, da je umrl?“

Profesor je hotel vedeti vse in podrobno. In Omejec je komaj dobil besedi, da mu je dopovedal vse po vrsti in natanko. Pripovedoval mu je vse od početka bolezni pa do zdaj in profesor je poslušal s pazljivostjo do konca — — —

Edvard in Ema sta si opomogla šele med Omejčevim pripovedovanjem. Stopivši

v izbo sta bila osupnila oba. Edvard je skoro vzdiknil presenečenja; Emi pa toliko da ni prišlo slabo, ko ji je vdaril v nos duh, tisti mrtvaški . . . Zdaj sta se približala. Ema je vztrajno tiščala robec na usta in poslušala Omejca, ko je pripovedoval. Edvard pa je stal in se oziral po ljudeh.

„Torej tako je —“ je rekel profesor, ko je končal Omejec.

„Tako je; vidite profesor, tako je!“

In Omejec si je obrisal solzo, ki mu je bila prišla v oči . . .

Tudi profesor je imel solzno oko. Šel je krog odra in si ogledal pokojnika še enkrat. In ko je prišel mimo Micike, ki je sedela tik pri vzglavju, si je dekletu pokrilo obraz z rokama in zaplakalo naglas. Zdaj je bila sirota tako čisto sama na svetu . . .

„Kaj bo pa z dekletom?“ je vprašal profesor.

„Dekleta bom jaz vzel“, je odgovoril Omejec — „nimam svojih in rajnega volja je bila tako.“

„Ne; — dekleta bom jaz vzel!“ je rekel profesor in s sočutjem pogledal dekletu v oči — —

Za hip je zavladala tišina po hiši. Omejec ni vedel, ali govori profesor resno, ali ne. Tudi sosedje po klopeh so zmajevali z ramami.

To priliko je porabil Edvard in pristopil k Miciki, rekoč: „Kako ti je ime, mala? Kaj? Kako ti je ime?“ Hotel ji je božati lase na glavi, a dekletu se mu je umikalo v stran.

„Micika ji je ime“, je odgovoril Omejec mesto dekleta.

„Micika? Poglej no Micika — ah, kako čedna punčika si ti! Ali veš, da si? Ti boš šla z nami, Micika. Jeli, da boš šla?“

„Ne.“

„Ne? In zakaj ne boš šla z nami?“

Dekletu je molčalo . . .

In zopet je odgovarjal Omejec mesto nje: „Ne bo šla z vami, gospod —, verjemite mi, da ne bo šla z vami!“

„In zakaj ne bi šla?“ se je oglasila naposled še Ema, ki je stala dozdej še vedno v ozadju — „saj ji ne bo hudega pri nas.“

„Ne bilo bi ji hudega, ne zamerite; res bi ji ne bilo. A dekletu vsejedno, vem, da ne bo hotelo iti. In volja rajnega je tudi bila, da naj ostane pri domu.“

Bogve koliko časa bi se bil še ustavljal Omejec, da ni posegel naposled profesor vmes in naredil mir besedi, rekoč:

„Bomo že naredili, Omejec!“ in potrkal je moža po rami — „jaz bom prišel v kratkem zopet kaj gori. Dotlej pa naj ostane dekletu še pri vas —“

In res je prišel. Takoj, ko so pokopali Rogljana, je prišel profesor in sicer sam. In lahko in brez nepotrebnih besedi sta se domenila z Omejcem glede Micike.

„Takole bo, Omejec!“ je začel profesor, ko sta sedla za mizo — „dekletu mislim vzeti jaz in preskrbljeno bo za vse življenje.“

„Preskrbljeno, to je res —“, se je vtaknil vmes Omejec in videti je bilo, da mu gre težko z jezika — „preskrbljeno, vendar . . .“

„Kaj neki? Le povejte, Omejec, kar mi slite. Vse povejte.“

„Bom pa, ker pravite. — Ljudje so rekli in jaz tudi mislim tako, da bi se utegnilo dekletu izgubiti po svetu. Mlado je še in v tista leta bode prišlo . . . človek ne ve. — In pa rajni Rogljan je naročal meni . . .“

„Že dobro Omejec, že dobro! Toda vedite, da bo dekletu pri meni, samo pri meni —“

„Pri vas, samo pri vas —“, je ponavljal Omejec.

„Samo pri meni. Še letos se bom preselil iz Trsta v Opatijo. Tam bom sam. S sorodniki skoro v dotiko ne bom prišel —. No ali bo dekletu hotelo iti?“

„Tisto pa — o, pa!“ je hitel Omejec in postal najedenkrat živahnejši — „tisto pa. Tako sem mislil, saj po pravici povem: ko bi bilo dekletu pri kakih tujih ljudeh, bi pozabilo na vse —, na dom, na strica, na vse! Izgubilo bi se in ne zmenilo bi se za nikogar več. In vendar — verjemite, profesor: tako je skrbel Rogljan za dekletu! Prav zavoljo dekletu je umrl najtežje . . . Pa tudi drugi smo skrbeli —. O tisto pa! Če bo pri vas, potem pa!“

(Dalje.)

„Siliti te ne morejo, svet je tvoj, in če hočeš, ga odstopiš, če nočeš pa ne! Ne udaj se, Bog te živi Tomažič! Ti si še mož, Konoplja in drugi pa so babe!“ — — —

In tako je vedno! Kadar človek nima ali ne more mnogo več izgubiti, svetuje lahko to in to, in če tudi bližnjiku v škodo. Gorje pa onemu, ki se po takih svetih ravna brez lastnega prevdarka!

Deđ je proti koncu mirno vlekel iz svoje pipe, gledal za kolobarji modrega dima in poslušal kakor od daleč kmete in njih klic:

„Ne udaj se!“ Videlo pa se je, da ima starček svoje misli.

Med tem je legel mrak, in zvezde so zagorele na temnomodrem nebu.

Ivka je zaspala na materinem naročju, in Janček je tudi že komaj odpiral trudne oči. Nekaj časa se je sicer kratkočasil s krčmarjevim Turkom, ko pa je gostilničarka poklicala psa k večerji v kuhinjo, ni imel ničesar več, s čemer bi se motil.

Odšli so kmalu proti domu.

(Dalje.)

Gospa Marija.

(Z naših gorá. — Spisal Fr. Kočan.)

(Dalje)

III.

Jesen se je bližala.

Jutranji vetrovi so bili skozi močnejši in skozi hladnejši. Ponoči je padala rosa, in zjutraj je često slana pobelila polja in travnike. Gozd je začel izgubljati svojo privlačnost in lepoto; ni več mnogo manjkalo do časa, ko se začne med drevesi kazati rjavina in ko postaja kos neba med drevesnimi vrhovi večji in večji.

Mimo Rogljana je bobnela voda kakor prej —, samo, da ne več s tisto silo, kot bobni pomladi, ko po najvišjih hribih še sneg kopni in se zemlja taja. To bobnenje je bilo zdaj le še bolj usihanje in poje-manje.

Mlinska kolesa ob mlinu so mirno stala. Lopate so odpadale od turbin, in ob žlebovih so se razsušile deske, zvežile se in se trgale od tramov.

Omejec se je bil sicer preselil na Rogljanovo, toda šele na pomlad je mislil začeti s popravo poslopja in se lotiti mletve, kakor nekdanj Rogljan.

Gospôda se je na svojih izletih pogosto oglašala v mlinu. Edvard in Ema sta nosila

Miciki igrač in sladkarij. Pa kaj je Micika marala za igrače in sladkarije! Tudi gospod Franjo in gospa v mahadravi obleki sta se bila oglasila. Tedaj je bila prinesla gospa mal, bel slamniček in ga dala Miciki, češ naj ga nosi že zdaj, da se ga privadi, ker poslej bo nosila le takega. Micika pa ga ni hotela nositi. Le na skrivnem si ga je bila pome-rila in se pokazala Meti in Omejki. Obe sta rekli, da se ji podá in da ga naj nosi. A Micika ga tudi še potem ni hotela nositi. In ko je Omejec zvedel, da ga ni hotela, je bil vesel in je dejal: „Prav je! Ga bo že nosila, kadar bo čas za to —“

Dnevi so tekli hitro — o, kako hitro! Lastovke še niso bile odletele, in že se je reklo po dolini:

„Gospôda bo samo še nekaj tednov!“

Micika ni kazala, niti da gre rada, niti da ne. Dekletce je bilo tiho, kakor vedno, in je pustilo, da so drugi delali in ukrepali, kako bo prav. Sicer pa je bila zadnje dni več v dolini, kakor doma. Edvard in Ema sta se kosala, kdo bi ji postregel bolje; gospa v beli obleki pa jo je bila začela že laško učiti — — —

„Gospôda se odpravlja na odhod!“

To je bila vest, ki je napočila kmalu potem, in za katero so se brigali ljudje to leto še vse bolj, kot sicer.

Micika je bila doma samo še telesno; duševno je itak morala biti drugje. Saj jo je vsakdo ob vsaki priliki izpraševal, kdaj bo odšla, in pa če ji bo kaj dolgčas v Trstu.

Pri Trohovich na vasi so pa vjednomer le pripravljali, vezali, zabijali v zaboje in zbirali, kar je bilo potrebno za gospôdo —

No, naposled je bilo vendarle vse pripravljeno in — „Gospoda je odšla!“

IV.

Nekaj časa ni bilo pisanja prav nič.

Sneg je bil že pobelil gore, in ljudje so bili že pripravili za zimo, kar je treba: Omejec pa še vedno ni vedel, ali je Micika srečno dospela v Trst ali ne, ali je še v Trstu ali ne, ali se ji dobro godi ali ne.

Tja krog božiča pa je prišlo prvo pismo — in to pismo je Omejca razveselilo neznansko in ga odškodovalo za vse skrbi in za čakanje.

Micika je pisala — pa kaj: saj zdaj že ni bila več Micika; zdaj ji je že vsakdo rekel Marija, gospodična Marija — da jo imajo radi, tako radi: vsi!

In kaj je še pisala?

Da vošči Omejecu za god, ki bo po novem letu, vse dobro, in da ga ima v tako dobrem spominu, kakor rajnega strica in očeta —, pa da mu zato pošilja svojo sliko, da bo videl, koliko se je izpremenila tačas.

Pa res! Kako vse drugačna je bila sedaj ta gospodična Marija — vse drugačna kot nekdanja Micika. Gosposko krilce, malo kratko skoraj, črne nogovice in pa čreveljčki tako majhni in tako lični, rokovice brez prstov, slamniček, okrašen s cveticami in s tičjimi peresi —: kako se je to vse izrazilo videlo na sliki! Omejec in Omejka se je nagledati nista mogla. Pa kako velika se jima je zdela Micika, čem reči: Marija, gospodična Marija! Moj Bog! Omejka je celo izrekla misel, da jo bo treba vikati, kadar zopet pride; a Omejec jo je zavrnil, da se niti pustila ne bo, ker dekle ne bo prevzetno.

In kaj je še pisala?

Da je bil vzrok temu, da tako dolgo ni dala nič vedeti o sebi — ta, ker so se selili, oziroma se pripravljali na selitev. Gospod profesor se je bil namreč preselil takoj prve tedne po dohodu. Dotlej je učil v Trstu in zato moral stanovati tamkaj. S tem letom pa je stopil v pokoj in šel stanovat v Opatijo, kjer je imel v mestu dve hiši, lepi in visoki, in izven mesta malo vilo z vrtilcem okrog. Tu v vili je stanoval poslej sam in Micika. — Pa še nekdo drugi!

Dekle je namreč pisalo dalje, kako je profesor najel takoj potem, ko so se uredili na novem domu, mladega gospoda, ki se mu reče domači učitelj. Ime mu je pa Evgen. Ta jo uči dan na dan, dopoldne in popoldne. In silno prijazen je baje ta gospod Evgen.

Dalje:

Da sta bila gospa Fanetti in gospodična Ema že dvakrat na obisku. Gospej Fanetti tedaj ni bilo všeč, ker gre njej in pa gospodu Evgenu pri učenju z laščino tako počasi, medtem ko se je naučila hrvaščine v tem času že skoro docela in celo češčine nekoliko. Gospod profesor in gospod Evgen pa sta se potegnili za njo — za Miciko — češ, da se je treba učiti najprvo domačih jezikov, potem šele tujih. In to je baje jezilo gospo Fanetti neznansko.

Tako je pisala in poročala Micika — čem reči: gospodična Marija. Kako pametno in lepo je znala pisati o vsem! Omejec in Omejka se načuditi nista mogla, kako je mogoče izolirati otroka v par mesecih toliko, kot so izolirali njihovo Miciko. Kako se neki obnaša, kako govori, kaj sploh dela? Kako bi jo bila že rada videla Omejec in Omejka!

Pa saj je pisala dalje — to je stalo konec pisma in to je razveselilo Omejca najbolj — da bodo prišli na pomlad zopet na počitnice: ona, profesor, Evgen in pa stara Ivana, ki tudi stanuje v vili in služi za postrežnico pri profesorju. Tedaj se bodo zopet videli, tedaj bo veselje!

„Da bi se le res, in pa da bi kmalu bilo!“ je vzdihnil Omejec, ko je zgibal pismo in ga vtikal za polico.

„Vendar —, vikati jo bo pa vsejedno treba!“ je pripomnila Omejka odločno, kot bi ona bolje vedela, kaj se spodobi, nego Omejec.

Oba pa sta štela dneve in željno čakala, kedaj se zopet oglasi po dolini: „Gospôda je prišla!“

V.

Čas je potekal hitro. Prišla je pomlad, in gospôda je bila zopet tukaj. Pa ne samo to pomlad —, vsako pomlad so prišli potem. Kadar je dobro ozelenela trava, kadar se je začel košatiti gozd bolj in bolj, kadar se je vsulo cvetje z dreves: tedaj smo vedeli, da pridejo. In kadar so se na jesen jele zbirati lastovke in posedati v podobi venca krog zvonikovih lin, kadar je začelo veneti listje, kadar so postajali dnevi vedno bolj deževni in mrzli: tedaj so navadno odhajali. Kadar so imeli priti, smo se veselili, kadar so pa odhajali, smo žalovali, kot bi nas zapuščali najozjji prijatelji.

Saj to so nam tudi bili!

Gospod profesor, gospa Fanetti, gospod Franjo, Edvard in Ema, potem pa gospodična Marija, gospod Evgen in če hočete še postrežnica Ivana —: saj so bili vsi tako prijazni do nas!

Vendar je bil nekak razloček tudi med njimi! Čudno; dasi so vsi govorili prijazno in ogovarjali vsakega, so vendar ljudje začeli razločevati med posameznimi in deliti vso gospôdo nekako v dve vrsti —: v tržaško in v hrvaško. Franjo, Fanetti, Edvard in Ema so govorili med seboj le laško: ti so bili tržaška gospôda. Ostali pa, s profesorjem na čelu so bili hrvaška gospôda zato, ker jim je govorica vlekla na hrvaško. Gospod Evgen je bil namreč po rodu Hrvat. Od njega se je navzela gospodična Marija in naglašala nekatere besede hrvaško. Celo profesor se je spozabil sem pa tje, in postrežnica Ivana je itak svoj čas služila na Hrvaškem.

Tako je prišlo, da smo se, kadar smo govorili o gospôdi, vselej posebej vprašali, na primer:

„Katera gospôda je bila na izletu v gorah?“

In odgovorili smo:

„Hrvaška.“

Ali pa:

„Katera gospoda se je izprehajala po travniku za vodo?“

In vselej se je glasil odgovor:

„Tržaška.“

O, kako dobro smo razločevali med „tržaškimi“ in med „hrvaškimi“!

Tržaška gospôda je ostajala le bolj v vasi; redko kdaj je šel kdo na kak daljši izlet v okolico. Hrvaška pa je na svojih izletih malokdaj ostajala v dolini; po hribih in gorah pa jih je bilo videti vedno. Tržaška gospôda je ljudi le ogovarjala, hrvaška se je spuščala tudi v daljše pogovore. Tržaška gospôda je hodila v nedeljo na kor, in ljudje so pravili, da gleda gospod Edvard rajši po cerkvi nego k oltarju —, profesor pa in drugi so imeli svojo klopico pred oltarjem, in lepo se je zdelo ljudem, ko so videli, da kleči in moli profesor prav tako, kakor drugi.

„Hrvaška gospôda, to je res dobra gospôda!“ so govorili ljudje; in tu je že veljal razloček med „hrvaškimi“ in med „tržaškimi.“

In še o vsakem posebej so vedeli povedati toliko dobrega!

Marija, gospodična Marija — kdo bi vedel vse povedati o njej! Kako se je bila razvila in kako je bila zrastle tačas, kar je bila šla od doma! Vitka in tanka je bila. Moj Bog, kako da se ravno gospôda razvije tako lepo! Omejec je je bil vesel kakor svoje. Pa saj ga je tudi ona imela kot očeta. Ali se ga je sramovala? Kaj še! Malone vsak dan je bila na Rogljanovem. In prav tako domača je bila pa prav tako ljubka, kakor včasih poprej. Samo živejša je bila postala; a do razposajenosti nikdar! Največkrat je prišla v družbi z Evgenom, včasih tudi z Ivano. In tedaj je bilo govorjenja! Oh! Omejec, ki se je bil lotil po Rogljanovi smrti mlenja, je popustil moko in stope, pa šel in poslušal svojo Miciko — sam ji ni nikdar rekel drugače —, kako je žuborela in govorila. Na be-

sede, ki jih je govorila, niti pazil ni. Na oči, kako so ji gorele pri tem; na ustnice, kako so se ji gibale pri govorjenju; na mladost in življenje, ki je kar dihalo krog nje —: na to je pazil. In dekle tako krotko in ponižno! Ko jo je Omejka hotela vikati, kaj ji je bila povedala Micika? „Vi ste mati moja!“ In zatisnila ji je usta, ko ji je mislila Omejka ugovarjati. Kako je bilo tedaj lepo na Rogljanovem!

Samo, kadar je prišla govorica na rajnega Rogljana, tedaj je Micika navadno obmolknila in prašala na koncu resneje in tišje:

„Gospod Evgen, ali me boste spremili k sv. Lenardu?“

„Z veseljem!“ je odgovoril gospod Evgen.

Gospod Evgen jo je spremljal redno dvakrat na teden, da sta obiskala očetov in stričev grob pri sv. Lenardu v gorah.

Tudi gospod Evgen je bil prijazen in domač. Po značaju je bil tih in miren. Nekje na Hrvaškem doma, sin revnega kmeta, je zdelal šole z revščino in s trudom. Že kot otroku mu je umrla mati. Očeta je ubilo, ko je bil Evgen v sedmi šoli. Od tedaj mu je bil Trohov profesor učitelj in podpornik. Naklanjal mu je inštrukcije in ga kot abiturijenta vzel k sebi za učitelja mali Mariji. Zdaj se je učil privatno; mislil se je zapisati v pravoslovje. Marljiv in priden brez prestanka je poleg svojih študij med počitnicami zlasti rad opazoval šege in navade naših ljudi. Tudi okrepiti se je hotel nekoliko in še telesno se vsposobiti za prihodnje študije. Za to mu je bilo na razpolago vse: svež zrak, lepa okolica, prijazni ljudje. Hodil je od hiše do hiše, ter si poiskal tega ali onega, ki mu je vedel ali povedati ali zapeti kaj zanimivega. Ljudje so mu zaupali in ga ubogali; sam pa je zapisaval, kar je slišal. Za vsako malenkost se je zanimal, o vsem je izpraševal: kako se pravi pri tej hiši, kako pri oni; kam pelje ta pot, kam ona; zakaj je tu voda napeljana po lesenih ceveh, in zakaj ne po železnih; ali cepijo drevesa tudi tu tako kot na Hrvaškem; ali ni dolgočasno bivati takole na samoti v gorah itd. Pa tudi sam je rad kaj povedal.

In če ga je kmet prašal malo preprosto, ni se mu zasmeljal v obraz, kakor tržaška gospodična Ema, in če ga je oblajal pes pri kaki bajti v gorah, ni pretil, kakor ponosni gospod Edvard, da bo ustrelil žival.... Sploh je bil tak, da ga je moral rad imeti vsakdo in jaz mislim, da ga ni bilo človeka, ki bi mu ne bil iz srca privoščil velike sreče, ki ga je čakala. Da bo jedenkrat izročil profesor vse svoje premoženje Evgenu in Mariji, in da bosta prej ali slej mož in žena: to je trdil vsakdo, naj si je potem že imelo biti res, ali ne.

In zakaj bi ne bilo?

Evgen in Marija sta bila nekako še vedno kot otroka. Nekaj prikupljivega, nekaj otroškega je kazalo vse njihovo vedenje. Za Rogljanov grob pri sv. Lenardu sta se zanimala posebno. Omejec je bil nekoč, Bog vedi kje, iztaknil nekaj semena nagrobnih cvetic, ki jih pri nas ljudstvo imenuje mrvice. Jako rahločutne cvetice so to. Mraz jih uničuje, in dokler so še v kalu, jim škoduje vsaka sapica. Zato je treba največje pozornosti pri gojenju. Omejec je hotel, da bi hodila Evgen in Marija na njegov dom gojit jih in okopavat.

In res sta hodila poslej malone vsak dan k Omejecu. Rahljala sta zemljo, pulila mah in popravljala stebelca, če je katero hotelo zrasti preveč na stran. V vsem pa sta se ravnala po Omejčevem navodilu in nasvetu. In „mrvice“ so vspevale; cel vrtiljeh jih je bilo. Nihče jih ni bil bolj vesel kot ravno Marija:

„K sv. Lenardu jih poneseva. To bo lep grob — očetov in stričev!“

Nekoč sta se zglasila pri Rogljanovih tudi tržaška dva: Edvard in Ema. Bilo je zjutraj, in Omejec ju je popeljal na vrt, kjer sta že bila Evgen in Marija. Evgen je golorok hodil med gredicami in nadzoroval. Marija pa je v jutranji obleki in širokem slamniku hodila za njim in prilivala iz velikega vrča, kamor in kakor je velel Evgen.

„Svoje veselje imata, no!“ je razlagal Omejec Edvardu in Emi, ko so zagledali onadva.

„Poetično!“ je vzdihnil Edvard komaj slišno in v tistem hipu stopil na mokro krtenino ob potu in si omazal črevlje.

Ema pa je hitela v „vrtec“ ter prijela z roko prvo mrvico, ki jo je dosegla. In takoj je vedela imenovati neko laško ime, češ da rastó take vrste cvetice tudi po Laškem:

„Oh, na tisoče! In po polju rastó! Kar same!“

In malomarno je vrgla cvetico zopet od sebe.

„Pri vas jim je podnebje milo —“, je pojašnjeval Evgen. „Pri nas pa se te vrste cvetice čutijo tujke. Treba jih je gojiti in paziti nanje. In še tako je često ves trud zaman —“

„Gospica Marija, ali smem prositi jedno za spomin?“ se je vtaknil vmes Edvard.

„Za spomin —? Gospod Edvard, to so mrtvaške cvetice!“ se je pošalila Marija in pristavila resno: „Namenjene so rajnemu očetu in stricu —“

Potem pa Edvard ni nikdar več prosil, in tudi Ema ni prišla več k Rogljanu —

A vrtič za mlinom se je belil od dne do dne bolj, in „mrtvaške cvetice“ so zrastle in pognale za ped visoko. Potem sta jih Evgen in Marija izkopala z rušo vred in jih lepo po vrsti naložila v zabojčke. Té jima je varno in počasi znosil Omejec k sv. Lenardu. Umetno sta jih nasadila na očetov in stričev grob, tako da so tvorile ali lep bel križ podolgem, ali pa umetno zvezdo, zloženo iz samih majhnih, kot sneg belih križcev. In solnce je sijalo in rosa je padala in dež je prilival. Groba na pokopališču sta bila od dne do dne lepša, in gospodična Marija je čedalje rajša in čedalje bolj pogosto poprosila gospoda Evgena:

„Gospod Evgen, ali me boste spremili k sv. Lenardu?“

In gospod Evgen je bil pripravljen vselej in je odgovoril:

„Z veseljem —“

(Konec.)

V logu.

II.

V jelovju, tu v temnem jelovju
počivam na mehkem mahovju,
pokojno je vse naokrog,
kot z mano počival bi log.

Na vejici tiček po svoje
si pesmico drobno zapoje,
in nemo ga sluša srce,
in pevcu to sodbo pové:

Na vejah, moj tiček krilati,
ti ziblješ ob zori se zlati,
in piješ tam roso peres,
ki pala je v noči z nebes . . .

In kadar po jutranji zori,
zasmeje se solnce na gori,
kako se po gozdu blesti
stotisoč kristalnih luči . . .

In diviš se krasnemu logu
in diviš se dobremu Bogu
in glasno zapoješ — vesel . . .
Moj tiček — oj kdo bi ne pel?

Poletaš od veje do veje,
in pevaš jasneje — glasneje,
da srce se moje topí,
da spev se i v meni vzbudí.

A meni je petje otožno
se zlilo v molitev pobožno,
in prošnja mi vre iz srcá
za mir in blagost iz nebá.

Saj koder oko se ozira,
pogled se mu tožen odpira . . .
ko gledam človeštva gorjé . . .
bolestno mi toži srce . . .

Ob solzah, ob solzah blestečih . . .
ob vzdihih — iz srca kipečih,
moj pevec, oj tiček vesel,
kdo pesmi radostne bi pel?

Ljudmila.

Ivanka je pokleknila pred Devico brezmadežno in jokala.

Gosti, kostanjevi lasje so se ji razpletli po tilniku, razpustili so se po hrbti, a ona je vila roke in se kopala v solzah.

„In s čim sem to zaslužila, o Presveta, s čim ravno to?! Naj bi mi vzel Bog raje oba otroka, naj bi bila jaz umrla, samo tega ne, samo tega ne!“

Mrzle stene so poslušale njeno ihtenje, in prazni strop je čul njene vzdihne.

„Grešniki smo vsi in vsi zaslužimo kazen, toda take, o Bog, take . . .!“

„Ali more sploh še kdo tako ljubiti, kakor sem ga ljubila jaz? Jaz, ki sem mu brala vse v pogledu, ki sem mu brisala s čela potni znoj, in mu vlivala po svojih močeh mir in tolažbo v srce . . . jaz . . . o Bog!“

Neskončna bolest ji je vzela moči. Ob-slonelna je kakor mrtev kip, v katerem ni krvi, ne življenja . . .

Po dolgem času se ji je nekoliko polegel obup. V mrtvo, neobčutno telo se je zopet vrnilo življenje . . .

Zatopila se je v molitev.

Molila je prisrčno, a kaj? Ustne so molčale, toda govorilo je srce, kojega vsak utrip in vsak vzdih je vzkipek kot dišeče kadilo proti nebu, a v njeno dušo je legel polagoma mir, sladak mir.

Ko je odmolila, je bila skoro prepričana: „To je laž, podla laž!“ Strah in dvom sta izginevala kakor jutranja megla pred solncem, in novo upanje se je vselilo v njeno dušo.

Pa — kdaj še ni prinesla udana, goreča molitev miru in tolažbe žalostnemu in obupanemu srcu? Oni, ki je ukazal besnečim morskim valovom: „Mirujte!“ in so mirovali, more veleti tudi divjajočemu obupu v strtem srcu: „Poleži se!“ in se bo polegel. In On to gotovo veli, če Njemu izročimo svojo nadlogo in svoje bolečine, saj je obljubil, da bo uslišal naše prošnje.

Ivanka je vstala mirna in tiha, premagala je bolečino, in ni se ji bralo z lica, kaj se je godilo pred malo trenutki v njenem srcu.

(Dalje.)

Gospa Marija.

(Z naših gorá. — Spisal Fr. Kočan.)

(Konec)

VI.

Leta so tekla — — —

Kako hitro minejo štiri leta! V tem času je bil Evgen preštudiral pravoslovje in postal doktor; Marija pa se je razvila v prav lepo dekle.

Gospoda je prišla zopet na počitnice.

Pač so bile te počitnice za Evgena nekako posebne, nekako nove. Kot doktor jih je imel uživati prvič in kot tak jih je hotel porabiti do zadnjega. Nasrkati se je hotel svežega zraka in navzeti se neke navdušenosti za prihodnost. Prihodnje počitnice —, kdo ve, ali ga že ne bo stan vezal, da ostane v mestu med zidovjem in med akti — ?

Pa tudi za Marijo so imele biti te počitnice posebne!

Ko je bil pred dobrim mesecem Evgen doposlal profesorju brzojavko, na kateri je stala samo jedna besedica: „doktor!“ — je izpreletelo Marijo po životu nekaj novega, nekaj nepopisnega. In kri ji je šinila v lica, in začutila se je v hipu tako veselo, tako srečno!

In ko je prišel z univerze v Opatijo in na vrtu srečal najprvo njo — tedaj ga vsled zmedenosti prvi hip niti vprašati ni vedela kaj. Prišel je bil tako nenadoma, ne da bi bil naznanil poprej dan in uro. Podal ji je desnico in ji pogledal v oko, rekoč: „Gospodična Marija, ali mi ne čestitate?“ Govoril je sicer v šali, vendar se ji je zdelo, da

se mu je glas tresel nekoliko . . . In šele potem mu je odgovorila: „Čestitam!“ O, da je vedel Evgen, kako mu je že prej glasno in toplo čestitala na skrivnem — v srcu . . .

Vendar navzlic temu ni mogla biti več tako domača do Evgena, kot je bila druga leta. Navzlic temu, da si je vedno in vedno zatrjevala, da sta si z Evgenom kakor brat in sestra, in da tirja dolžnost od nje, da je prosta in odkrita njemu nasproti — navzlic temu se ni mogla pripraviti do tega, da bi bila proti Evgenu taka, kakor dotlej. Bilo je, kot da se je dvignilo iz neke duševne globočine tisoč in tisoč predsodkov, ki ji jezé in ovirajo prehod do Evgena . . .

In kako čudni dvomi so se ji usiljevali sempatje! Dvomila je o svojem nagnenju, ali je pravo, ali ne. Medtem, ko ji je bilo v Evgenovi družbi tako prijetno in tako tesno objednem, medtem, ko ga je poslušala tako rada in boječe objednem, medtem, ko mu je odgovarjala smejoč se in oprezno objednem, ji je bilo v Edvardovi družbi — in če tudi je izpregovorila ž njim le par besed — tako pusto in dolgočasno, da si je želela le proč, le proč . . . Ali je bilo to pravično? Ali ni imela tudi do Edvarda dolžnosti, ki so jo vezale in ji nalagale, da naj mu bo tudi dobra in tudi prijazna? Zakaj mu ni? Zakaj se ji zdi, da mu ne bo nikdar, da je nemo-goče, da bi mu bila kdaj?

O, to so bili dvomi! Koliko je prestala radi njih! Kako si je želela, da bi jo kdo rešil bojazni in nemira!

In res! Vsi dvomi so se razpršili najedenkrat, ko je posegel vmes slovesen slučaj.

Proti koncu počitnic je bilo. Profesor se je nekoč vračal z daljšega izleta. Večerilo se je in napravljalo k hudi uri. Soparica je bila, da skoro dihati ni bilo mogoče. Nad gorami je vrelo v oblakih; nebo se je prevlačilo temno; po podružnicah je zvonilo . . . Profesor je hitel. Vroče mu je bilo, ko je dospel do Skalne rebri. Odtod je imel še pol ure do doma — —. Pa je moralo biti že namenjeno, da je zašumelo v grmu poleg njega, in velik, zelen kuščar jo je ubral po robu in se skrtil za grmom par metrov visoko nad

cesto. Profesor pa si ni mogel kaj, da bi bil pustil žival pri miru; na take vrste laz-nino je imel posebno veselje. Ob tej pri-liku mu ni bila mar niti huda ura, ki je pre-tila bolj in bolj, niti strmina, ki se je dvi-gala skoro navpik nad cesto. Zlezel je na rob — — —.

Pa, ali veste, da taki robovi, ki se po-samezni dvigajo izmed drugih in štrlé v stran, ne stojé nikdar trdno? Takim robovom ni upati. Često zadostuje jeden udarec s kla-divom, ali pa jedna neprevidna stopinja — in skala, kot miza velika, se utrga in zdrči navzdol. Zakaj kamenje na takih mestih je razpokano v podnožju. Po razpokah se na-bira voda, kadar po zimi ob popoldanjem solncu sneg kopni, in zopet zmrzne v jutro, ko nastopijo mrazovi. Tako razganja led skalovje bolj in bolj, in razpoke se širijo, in nevarnost postaja od leta do leta večja.

Tako je bilo tudi v Skalni rebri. Ne-sreča je hotela, da se je že poprej, kot je profesor mogel ujeti žival, skala utrgala, in s profesorjem vred zdrčala nizdol. To je bilo lomastenje in bobnenje! Profesor je napol nesvesten obležal na cesti. Zlomilo mu je nogo in ga nekoliko pobilo na glavi. Vrh tega se je ves pretresel in prestrašil. Huda ura pa je bila narastla. Vrenje v oblakih se je bilo izprevrglo v mogočno bobnenje, in bliski so švigali in tema je postala. Potem pa se je vlił dež kakor iz škafa . . .

Moj Bog — vse to je najedenkrat prišlo nad profesorja!!

Bolj mrliču, nego človeku podobnega, so pripeljali zvečer na njegov dom.

Tu je bila potem vsa hiša pokonci — pa kaj pravim hiša: vsa vas je bila na nogah!

„Profesorja je polomilo.“

„Beži! Kje?“

„V Skalni rebri.“

In vse je drlo pred profesorjevo hišo samo zato, da bi se čim preje vsakdo pre-pričal, da to ni res, da to ne more biti res.

Edvard je med tem prevezal nogo za prvo silo. Profesorju je odleglo nekoliko. Vendar slab je bil še vedno. Žeje ni mogel ugasiti; pil je kar naprej, in mraz in vro-

čina sta se menjavala zaporedoma. Poslali so nemudoma v mesto po zdravnika.

Medtem sta prišla domov Evgen in Marija. Bila sta pri Omejcu v gorah. Že med potjo sta bila zvedela nesrečo. Marija je hitela naprej, vrgla v prvi sobi raz sebe klobuk in solnčnik in planila v bolnikovo sobo:

„Gospod profesor! Gospod profesor!“

Kaj se je menila za gospo Fanetti, ki ji je branila pri vstopu, kaj za Edvarda, ki ji je stoječ pri postelji kazal s prstom, naj bo tiha in mirna . . .

Evgen je prišel za njo blede kakor smrt. Naslonil se je na okno ob postelji in medtem, ko mu je gospod Franjo razlagal nesrečo, so mu tekale solze po licih kakor otroku . . .

Domači so tekali po hiši semintja, kuhali zdravila, pripravljali obveze in jokali — skoro vpili . . .

Zdravnik je prišel, pogledal rane, obvezal in odšel. Pri odhodu je baje zmajeval z ramami in se izražal jako dvomljivo —

Potem pa se je naselil v hišo jok in stok . . .

Marija je sedela pri profesorju noč in dan. Pokladala mu je mokre cunje na čelo in popravljala vzglavje. Vse to je znala še iz onih dni, ko je bila kot otrok doma pri stricu. Razven tega je pazila še na vse drugo. Pripravljala je zdravila, kakor je zapovedal doktor iz mesta, ki je prihajal vsak drugi dan, ali pa Edvard, ki je bil zadnja leta že tudi napravil doktorat. Hodila je po sobi tiho in boječe, da ne bi vzburla bolnika. Popraševala je po bolečinah in brisala profesorju pot raz čelo.

Gospa Fanetti in gospodična Ema sta ji pomagali pri vsem, kar je bilo ženskega dela.

Evgen pa je lazil okrog s povešeno glavo in molčal. Za nikogar, ki ga je srečal na njegovih potih, se ni brigal. Ljudi ni ogovarjal. Le kadar mu je kdo sam od sebe začel pripovedovati o domačih zdravilih, ki naj bi koristila profesorju, je dvignil glavo in poslušal molčé. Prišedši domov je razložil Edvardu vse, kar se mu je svetovalo in povedalo. In če je ta izprevidel za dobro, so poskušali potem tudi z domačimi zdravili.

A vse zastonj!

Ko bi se profesor prehladil ne bil — prehladil! To je bilo najhuje. To je bilo najbrž vzrok, da ga je začelo poleg drugih bolečin še bosti v prsah, da mu je pogled postajal moten, da so ga obhajale slabosti in da mu sempatje celo v umu ni bilo prav jasno.

Včasih je govoril tako čudno in zmedeno, kot bi se niti prav ne zavedal. Tedaj je bežal v pogovoru od jednega predmeta do drugega in mešal svoje razmere z razmerami onega, s katerim je govoril.

Nekoč ga je obiskal Omejec. Stal je ob postelji nekaj časa molčé in gledal bolnika, ki je imel oči zaprte in težko sopol.

„Pa bi ne imeli okna odprtega, profesor!“ ga je opomnil naposled, ko je videl, da prihaja skozi napol odprto okno v sobo veter, ki bi bolniku vtegnil škodovati. Profesor je hotel imeti okno vedno napol odprto.

„Misliš?“ se je branil profesor in odprl oči; glas mu je bil piskajoč — „vendar bi bilo bolje, ko bi bilo odprto — okno, ko bi bilo odprto. Se mi zdi, da slišim, kot bi ropotala kolesa, in kot bi voda šumela v vedra. Če je okno odprto, potem slišim. Drugače je pa vse tiho . . . tako vse tiho . . .“

„Gospod profesor, ali ste žejni?“ je prашala Marija.

„Ne, nisem žejen. — Kaj pa, Omejec, kaj pa os pri velikem kolesu? Gotovo je zarjavela, ker stoji toliko časa. Ali si ogledal os pri velikem kolesu, Omejec?“

„Sem. Pa ni zarjavela.“

„Tako? Torej ni zarjavela? Škoda bi bilo, ko bi bila zarjavela . . . A stope — stope so se gotovo udelale in ukopale, ker stoji toliko časa. In pajčevina jih je prepredla čezinčez. — Ali si stope ogledal, Omejec?“

„Sem. Pajčevina jih je prepredla.“

„Tako? Torej pajčevina jih je prepredla? Škoda, da jih je prepredla.“

„Gospod profesor, vi ste trudni,“ se je oglašil Edvard.

„Truden?“ — in profesor se je z začudenjem oziral po sobi, kot bi z očmi iskal

Edvarda in ga ne mogel zagledati; in vendar je stal Edvard tik ob postelji — „Truden? Ne vem, morebiti sem res truden.“

„In govornica bi vam utegnila škodovati.“

„In govornica bi mi utegnila škodovati. Res; govornica bi mi utegnila škodovati.“

Profesor je zopet obmolknil in zaprl oči. Obraz mu je bil miren; vendar je bilo videti, kot bi obračal pozornost zlasti na jeden predmet. Bogve, na kaj je mislil? Morebiti se mu je zdelo, da je os pri velikem kolesu vendarle rjasta, morebiti se mu je zdelo, da šumi voda pod oknom in da ne teče prav, da uhaja preko veder, in da zatvornice puščajo.

Bolezen je šla na huje. Ljudje so sodili, da ne bo dolgo. Otroci so kar prežali pred hišo, da bi takoj izvedeli vsako izpremembo in da bi mogli vsako novico čimprej raztrositi po vasi.

In res — nekega dne je kar najedenkrat odleglo profesorju, in zvedelo se je po vasi: „Profesorju je bolje!“

Ljudje so se veselili; kako bi se ne! Vendar jih je bilo nekaj, ki so zmajevali z ramami in niso mogli verjeti tako hitro.

„Bolje . . . bolje . . . Včasih se najedenkrat obrne na bolje, pa se je v resnici obrnilo le na slabeje . . .“

In prav so imeli. Tudi s profesorjem je bilo tako.

Zadnje dni se je bil res ovedel popolnoma. Govoril je pametno in o bolečinah ni tožil. Še celo pošalil se je sempatje. A to je bilo res zadnje dni; zakaj dva dni pozneje — — —

Tiste dni torej, ko se mu je bilo obrnilo na bolje, je poklical k sebi Evgena in Marijo. Vzprejel ju je z nekim blaženim nasmehom na ustnih. Prijel ju je za roko in začel:

„Otroka, jaz ne bom več dolgo —“

Marija je zaplakala . . .

„— ne bom dolgo, to čutim. Pa kaj bi skrbeli, uredil sem svoje reči. Sorodnikov nimam razven brata. Za tega in še za nekatere potrebe sem poskrbel. Preostajata še vidva. Vidva sta moja otroka. Ostalo premoženje izročam vama; oporoka je shranjena. — Potem pa še nekaj! Še nekaj mi je

na srcu . . . Pred kratkim me je zaprosil gospod Franjo v Edvardovem imenu za tvojo roko, Marija. Obljubil nisem nič, ker mi slim — —“

Profesor je hotel nadaljevati, toda Evgen in Marija sta bila že padla predenj na kolena:

„Gospod profesor!“

„Gospod profesor!“

In profesor je s tresočo roko položil Marijino desnico v Evgenovo:

„Moja otroka . . . Srečna bodita! Bog vaju blagoslovi!“

To je bilo tiste dni, ko se je bilo profesorju obrnilo na bolje.

Toda dva dni pozneje — — — dva dni pozneje smo ga pokopali . . .

To je bilo plakanja ob pogrebu, to je bilo zdihovanja in žalovanja! To je bila žalost, ki nam je trgala srce, to je bila rana, ki nam jo je vsekala v dušo usoda po previdnosti Vsevednega! To je bila bridka bol in tuga neznosna, ki jo zaceli le čas in pa vera v posmrtnost . . .

Toda o vsem tem naj vam pripoveduje kdo drug — jaz ne morem. Meni se udirajo solze ob teh spominih, in srce me boli, in duša se mi trga . . .

Dovolite, da vam pripovedujem le še konec!

VII.

Kot abiturijent sem nekoč na svojih potih po gorah obiskal znanega in v obče priljubljenega župnika, g. Žana. Sedaj ga ni več; a tedaj je oskrboval samotno faro pri svetem Lenardu v naših hribih. Prijazen gospod je bil in rad je govoril. Ker me že več let ni bilo v rojstnem kraju, sem se nadejal, da mi bo gospod Žan napovedal novic na preostajo. In nisem se motil.

Sicer ga slučajno nisem dobil doma, a imel se je vrniti kmalu. Zato sem šel in si med tem do dobra ogledal farno cerkvico.

Cerkvica je stara, a izredno domača in prikupljiva. Pozna se ji na prvi hip, da je umna roka delovala in popravljala na njej, da združi novo s starim v lepo harmonijo. To se ji je tudi posrečilo. Stopnice na kor

so zložne in šele pred kratkim nove; orglje so nove, in klopi po cerkvi nove. Zlasti me je mikala podoba sv. Lenarda v velikem oltarju. Gledal in občudoval sem krepke obrazne poteze in pa tisti resno-mirni izraz, ki tako pristuje svetnikom . . . Gledal sem in stal ne vem kako dolgo, tako dolgo, da začujem stopinje za seboj Bil je gospod Žan.

„Slika vam je všeč? Jelite, da vam je?“ me je vprašal, prišedši do mene.

„Všeč? Gotovo. Gospod Žan, to je pač sad vaše skrbi in požrtvovalnosti.“

„Ne meni poklonov, ne meni!“ se je branil gospod Žan, „sliko in orglje in pa klopi po cerkvi — ali ste jih ogledali? — vse to je napravila vaša rojakinja, gospa Marija.“

„Gospa Marija?“ sem vprašal in se skušal domisliti, kaka gospa bi to bila, ta gospa Marija. Ime mi je bilo znano; čul sem je že večkrat dotlej. A gospe same nisem poznal.

„Gospa Marija. Ali vam ni nič znano o njej? Iz Opatije prihaja vsako leto na počitnice. Doma je tu nižje doli pri Rogljanu. Trohov profesor iz doline jo je bil še kot otroka vzel seboj. Imel jo je kakor za svojo. In ko je umrl, je zapustil vse svoje premoženje njej in pa nekemu Evgenu, ki ga je bil tudi vzel za svojega. Evgen in Marija sta se vzela potem in živela skupaj šest let. Potem je umrl Evgen in gospa Marija je postala vdova. Živi še vedno v Opatiji. Sinčka ima in tega pripelje vsako leto seboj. Pravijo, da misli zidati hišo v dolini in se nastaniti za vedno pri nas.“

„Pri Rogljanu, pravite, je doma?“

„Pri Rogljanu. Saj poznate Omejca, ki melje doli. Mož se je preselil tja šele po Rogljanovi smrti. Rogljan pa je bil stric Marijin.“

„Omejca poznam; kako bi ga ne —.“

„Torej. Mož se je postaral, kaj ne? Toda, kadar pride gospa Marija, tedaj se baje pomladí v hipu za deset let. Gospa mu je dobra, in Omejec je ne more prehvaliti. Le vprašajte ga, kaj vam bo povedal o gospé Mariji. Včasih je hodila k nam gospôda — bo dejal — to je bila tržaška gospoda. Dobri ljudje so bili in nikomur izmed njih ni mogel kdo kaj oporeči. Toda,

ko je potem začela prihajati k nam še hrvaška gospôda, o, potem je bilo šele lepo pri nas. Kaj bi pravil; saj je minulo. Sedaj pride samo še gospa Marija. A gospa Marija, gospa Marija je najboljša žena na svetu . . . Tako vam bo povedal Omejec, bodete videli. — Toda idite, pokažem vam še našo šolo!“

Šel sem za gospodom Žanom radoveden, kaka šola bo to — tako visoko v hribih.

Lična hišica z jednim nadstropjem se je belila na gričku za župniščem. Človek bi mislil, to je del župnišča. Pa ni bilo tako.

„To je naša šola“, je rekel gospod Žan. „Šola? In odkod pridejo otroci?“

„Od vseh strani; često po dve uri daleč. In veliko jih pride. To je jedina šola tukaj v gorah. — Tudi šolo je sezidala gospa Marija.“

„Tudi šolo?“ — Šla sva z gospodom Žanom in si ogledala še pokopališče.

Izmed grobov in spomenikov sta se odlikovala zlasti dva. Marmor, bel kakor mleko, napis, ograja, cvetice na grobu: vse to je pričalo, da mora biti nekdo, ki z vso skrbjo varuje in neguje spomine svojih dragih. In kdo mislite, da je bil to? Nihče drug, nego zopet — gospa Marija. Pod krasnimi spomeniki sta počivala oče njen in pa stric Rogljan. Gospa Marija je prihajala o počitnicah še vedno po dvakrat na teden k svetu Lenardu sadit cvetic in pa negovat jih in zalivat jim. Mrvice so vspevale še vedno tako lepo, kot prva leta. Saj jih je pa tudi gojila gospa Marija tako skrbno, kot nihče drug. Gospod Žan je pravil, da se vselej, kadar pride, mudi na grobu po več ur, često po celo popoldne . . . Dobra žena.

Gospod Žan in drugi so mi povedali še marsikaj o njej. — —

No, pozneje sem imel priliko, da sem se celo sam seznanil z njo. Tedaj sem se prepričal, da ni le dobra, ampak silno uljudna in izobrazena žena ta gospa Marija. Prosim, govorite z njo in potem mi bodete verjeli.

* * *

To je bila torej gospa Marija — in to je povest o gospé Mariji. Ha! To vam je dolga povest. Ali ste jo čuli?